

Etimológiai megjegyzések

1. Ad

Zürjén, votják, mordvin, finn, lapp megfelelői vannak. Többen (MUSz. 716; WICHMANN: MSFOu. XXI, 25; NyH.[?]; EtSz.; SzófSz.; ?-lel FUV., SKES.) még a következő obi-ugor szavakkal is egyeztetették: v o g (MSz.) É. *ántés* 'segítség', *ántési* 'segít', (MTR.) *ántés* 'segítség', *ántéstälsén*, *ántéstälsén* 'támogattad' | o s z t j. (KT. 61) Ni. *õntäs*, Kaz. *õnta's* 'Hilfe, Unterstützung', Ni. *õntästätä* 'helfen; etw. für jmdn leisten, für jmdn zahlen, durch Bezahlung von einer Schuld befreien', O. *yndastzdä* 'aus der Verlegenheit retten'. Az egyeztetés ellen hangtani szempontból nem emelhetünk ugyan kifogást, de jelentés-tani okokból az obi-ugor szavakat mégsem vonhatjuk ide. Ugyanis a vogul szóval összetartozik az É. (VNGy. II, 680; VNyj. 18) *ontsel* 'körül, közelében, mellett' névutó (az -l instr. rag). Az osztják főnév locativusragos alakja is használatos névutóként (KT. 61) Ni. *õntäsna* '(puun, hirren ym.) nojassa', O. *yndä's*: *iyvndäsnä* 'an einem Baum gelehnt (ebenso z. B. an die Tür, die Wand u. a.)'. Mindez arra enged következtetni, hogy az alapszónak eredetileg konkrét jelentése volt. Egy 'ad' jelentésű ige esetleges 'segítség' jelentésű származékának helyhatározói névutóvá fejlődése nem valószínűsíthető. (Az obi-ugor szavak etimológiáját l. ERDÉLYI: NyK. LXV, 390—92.)

2. Ág

A magyar szakirodalomban hosszú ideig általánosan elfogadott egyeztetését (NyH.[?]; stb.), amely a fi. *onki* 'Haken' szóval stb. hozta kapcsolatba, ma már nem tekinthetjük elfogadhatónak (l. TOIVONEN: Vir. 1934: 385; FUF. XXVIII, 251; LAKÓ: NyK. LIX, 211; a részletes cáfolatot l. az MSz-FgrE. megjelenendő I. kötetében). A másik, valószínűbb egyeztetés ?-lel a finn *hanka* 1. 'Hängehaken', 2. 'Rudernagel, -haken' szóhoz kapcsolja (ANDERSON, Wandl. 209; magyar ~ részben helyesen finn, tévesen mordvin; TOIVONEN: i. h.-ek: magyar ~ finn). A finn etimológiai szótárban (SKES.) az *ág*-at, mint kérdéses megfelelőt, mindkét említett finn szónál megtaláljuk. A finn *hanka*-val való egyeztetést szeretném az alábbiakban valószínűsíteni.

A finn szót AHLQVIST (Kulturw. 173), KLUGE (FUF. XII, 39), SETÄLÄ (FUF. XIII, 363) stb. germán jövevényszónak tartotta: ónord *hanki* 'Ruderband' stb. (< *germán *hanhu ~ *hangu). KLUGE szerint eredeti jelentése 'Hänger oder Hanger (für das Ruder)' lehetett. Az egyeztetésnek hangtani akadálya nincs ugyan, de jelentéstani okokból mégis valószínűtlennek kell minősítenünk. A szó több finnségi nyelvben is megvan. Ezek jelentése általánosabb ('haara, haarukka' ág, elágazás, szárny; ágacska; villa) mint a germán

szóé. Ezt a származékok is mutatják (SKES.): (Nykysuomen Sanakirja) *hanko* '(szénahányó) villa', *hangas* 1. 'hirvien ja peurojen pyyntiin käytetty johdeita [a jávorszarvasok és a vadrénszarvasok fogására használt irányító sövény]', 2. seiväsparien varaan tehty kolmiadaksinen tilapäinen aita [páros rudak támasztásával készített három sövénykarós alkalmi kerítés]. Minthogy az *ág* és a finn *hanka* egyeztetésének sincs hangtani akadály (eredeti hangalakja **šnks* lehetett, TOIVONEN: FUFÁ. XXVIII, 251), elfogadhatóvá tesszük egyeztetésüket, ha jelentéseik azonosságát, illetőleg rokon voltát be tudjuk bizonyítani. Vegyük először szemügyre a magyar szó jelentéseit: 1. 'Ast, Zweig', 2. 'der Zacken z. B. an einer Gabel, an einem Hirschgeweih', 3. 'Arm eines Flusses' (EtSz.). Az ÚMTSz. kéziratos anyagában gazdag anyagot találunk.¹ Néhány jelentést idézek: 'a motolla két végén levő keresztfa'; 'a kerekesguzsaly orsójához tartozó vitorla szárnya'; 'a völgy ága'; 'a völgy kezdeti része'; 'jegeshalászatnál az oldal lyuk sor'; 'a gyöngynek egy-egy sora' (*Nyóc aóg gyönygy*) stb. Az *ágas* származék jelentéseiből: 1. 'voll Äste'; 2. 'gabelförmig, zackig'; 3. N. 'Hängevorrichtung, Rechen'; 4. 'Stütze, Pfeiler' (NySz.); 'felül kétágú gerenda a ház tetőzetében'; 'a ház eresztét tartó fent háromágú gerenda', 'kútágas'; 'kétágú fa, amely a kútgémet tartja'; 'két ágban végződő bot [a nyársat teszik rá]'; 'a kakas kétágú mellesont része'; 'kétágú cövek az emelőháló könnyebb kiemelésére'; 'a parittyá kétágú fája', 'kiszáradt fa ágait leszabdallják, de nem többől, erre aggatják a csuprokat'; 'a hátsó tengely és zsámoly közé erősített kétágú fa, mellyel a szekér hátsó részét a nyújtóhoz erősítik' stb. (ÚMTSz.). Az *ágocs* jelentése 'a szekérrúd villa alakú folytatása'; 'a nyél elágazó része (gereblyénél)' stb. (uo.). Az *ágasfa*: 'többágú fa fogas helyettesítésére'; 'három, kúpalakban összeállított faállvány, amelyre a széna-boglyát rakják'; 'kétágú egyenes favilla' (uo.); *ágaskapa* 'két vagy négyágú begörbített ágú favilla' (uo.), *ágasos hácsku* 'földbeásott V alakban szétágazó fából készült hácsó' (uo.). Bármelyik jelentést figyeljük is meg, mindegyikben közös elem az 'elágazás, elágazó valami'. A *hanka* a Nykysuomen sanakirja (a finn értelmező szótár) szerint 1. 'oksan ja rungon, peukalon ja etusormen tms. välinen kulma, haarukka [az ág és a fatörzs, a hüvelyk- és a mutatóujj közti szög, ágacska]'; 2. 'veneen partaassa oleva laite (alk. oksa), johon airo soudettaessa t. perää pidettäessä tuetaan, hankatappi, tulla [a csónak szélén levő készség (er. ág), amelybe az evezőt evezés vagy kormányzás közben támasztják, evezővilla]'; stb. A SKES. a következő jelentéseit közli: veneen tulla (sekä puinen, joskus luonnonoksa, että rautainen) [evezővilla (fából, olykor természetes ágból, gallyból vagy vasból)]; ripustuskoukku, ripa [akasztóhorog, -kampó, fogantyú]; 'hanko [vasvilla]'; peukalon ja etusormen välihaarukka (peukalohanka) [a hüvelyk- és a mutatóujj alkotta elágazás]; loven t. peukalohangan näköinen merkki, poron korvassa [a hüvelyk- és a mutatóujj alkotta elágazáshoz hasonló alakú jel a rénszarvas fülén] stb. Az adatok itt is, mint a magyarban 'elágazás, elágazó valami' jelentésre utalnak. Hasonlóképpen TOIVONEN (FUFÁ. XXVIII, 251) a *hanka* eredeti jelentését 'Ast, Zweig'-ben állapította meg. A germán szó 'evezővilla' jelentése valószínűleg hatott a *hanka* jelentéságazatainak kialakulására, gazdagodására. Az is elképzelhető, hogy az ilyen jelentésű *hanka* szó germán eredetű, de az egyéb jelentésű *hanka* finnugor. Az előbbi föltevés azonban valószínűbbnek

¹ Nem közlöm, hogy ezek a jelentések melyik vidékről valók, mert fejtegetéseim szempontjából ez teljesen közömbös.

látszik. Mindenesetre a magyar és a finn szó jelentéseinek egybehangzó tanúsága alapján az *ág* és a *hanka*, — minthogy hangtani akadály nem áll az útjában — a nagy valószínűséggel egyeztethető szavak csoportjába tartozik.

3. *Csap* 'fenyőgally'

N. SEBESTYÉN IRÉN (NyK. LI, 456) a finn *säippy* 'dürrer Baumast' szóval rokonítja. A *säippy* jelentéstani okokból nem lehet a magyar szó megfelelője, bár ettől függetlenül magashangúsága is gondot okozna. N. SEBESTYÉN IRÉN a *csap*-nak következő jelentéseit közli: 1. 'fenyő-gally, fenyőfa ág', 2. 'termésre hagyott (eggy arasznyira lemetszett) szőlővessző' (MTSz.). A MTSz. felsorolta 3. jelentést: 'a kerékben a két falat egybefoglaló szeg' nem idézi. A cikk megjelenése óta eltelt két évtized alatt sok addig nem ismert népnyelvi adat gyűlt össze. Az ÚMTSz. kéziratos anyagában az N. SEBESTYÉN közölte 1. jelentésre a következőket találjuk: 'gally', 'faág', 'mindenféle erdei fa ága', és számunkra a legfontosabb: 'az élőfa törzéből csapszerűen kinyúló száraz ág'. A 2. idézett jelentésre: 'szőlőmetszésnél a metszés után maradt csonk'; ennek a meghatározásnak több variációja van. Növényrész elnevezésére szolgál még: *csap* 'a nádszálnak két gerezd közti része'. — Az N. SEBESTYÉN által megadott és az általam kibővített 1. és 2. jelentésben van közös elem. Ez a 'csapszerűen kiálló rövid egyenes fa(darab)'.

A MTSz. adta 3. jelentéshez több adattal szolgálhatunk. Elsőnek az ott idézett értelmezés egy változata: 'a kerékagy végéből áll ki a kerék csapja vagy vastengelye'; 'fából faragott tartószeg'; 'a gerenda vagy deszka elvékonyított vége, amely a másik gerenda vagy deszka megfelelően vágott lyukaiba illik'; 'az ajtót a küszöbhez és a szemöldökfához erősítő farész'; 'a komp dobján keresztül dugott két rövid erős rúd a dob forgatására', 'a nagygerenda mindkét végén levő vas'; 'szappanból faragott pálcika'; 'dugó'; 'a tekerő tengelye'; 'a fonalgombolyító rövidke tengelye'; 'a malom része: a vizeskerék tengelye végén vasból van'; 'a malomnak keményfából készült része, amin a nagygerenda csapjai forognak' stb. Ezekből a jelentésekből kiderül, hogy a közös elem itt is a 'csapszerűen kiálló rövid egyenes fa- (vagy vasdarab)' mint az 1. és a 2. jelentés esetében. Mindezeket a CzF. és a MTSz. egynek veszi, csupán az EtSz. tekinti a 'fenyőgally' jelentésű *csap* szót ismeretlen eredetűnek. Mind a három jelentéstípusnak azonban közös alapja a köznyelvi *csap* 'der Zapfen an Fässern, die Pipe, Röhre' stb. (EtSz.). Nincs okunk tehát, hogy a címben szereplő *csap*-ot külön szónak tekintsük.

4. *Csűr*, *csűr* 'a pörgő orsója'

PAASONEN (Vir. 1917: 112) ebben a jelentésben egyeztette a következő permi szavakkal: *z ü r j.* (WUo.) V., Sz., Pecs., Lu., Le., I., Ud., P. *tšers*, Le. *tšersk-* 'bepereho (V., Sz., Lu., Le., I., Ud., P.)', itse värttinä, johon kehärätty lanka kääriytyy [maga az orsó, amelyre a fonalat tekerik] (Pecs.), Spindel (I., Ud. auch) Achse'; (GEN.) KP. *čörs* 'Spindel' | *v o t j.* (MUNK.) Sz. *čers*, K. *čers* 'fonó orsó; Spindel', *urobo-čers* 'szekértengely; Wagenachse', Sz. *čers-*, K. *čers-* 'fonni; spinnen'; (WICHM.) G. *tšers*, M., MU. *tšers* 'Spindel'.

Az egyeztetésnek hangtani akadályja nincs. A permi szavak magánhangzója, minthogy *r* előtt áll, származhat előpermi **e*-ből is (vö. E. ITKONEN: FUF. XXXI, 306). A szövegi *s* valószínűleg a *tőhöz* tartozik (vö. UOTILA:

MSFOu. LXV, 351) mert magánhangzó nem áll előtte, mint az *s* képző előtt általában. A zürj. tőben jelentkező *k* analógikus (vö. i. h. 412).

A PAASONENTÓL (Vir. 1917: 112) esetlegesen idevont szavak: *zürj. I. tsēr*, Ud. *tsēr* 'Schienbein (I.); Schaft des Schuhwerks, Stiefelschaft (Ud.)' | *fi n n sääri* 'Unterschenkel, Schenkel, Bein, Wade' a *csūr*-nek sem hangtani (vö. mdM. *šejer* 'Kohlenstengel'), sem jelentéstani szempontból nem lehetnek megfelelői.

TOIVONEN (Vir. 1920: 89) az észti *tsōr* 'Kreis, Umkreis, runde Scheibe' szót is egyeztette a magyar szóval. Jelentéstani okokból nem látjuk ide-tartozását valószínűnek.

A magyar és a permi szavak természetesen eredetileg nem jelentették azt, amit ma. Az 'orsó' és a 'szekértengely' alapján — úgy gondolom — '(rövid) egyenes fa(darab) (Holz)' jelentésből kell kiindulnunk. Ha az egyeztetett nyelvekben ilyen, vagy ehhez hasonló jelentést találunk, akkor PAASONEN szófejtése valószínűsíthető. V. I. Litkin szerint a zürjén szókinsnek kb. csak egyharmadát ismerjük. Az általa szerkesztendő tájszótár megjelenésével talán új jelentésekre bukkanhatunk még. A PAASONEN cikke óta megjelent zürjén szótárak közül némileg új jelentést egyben találunk: (SzrSzlKomi) *чōpc* 'беретено; ось, стержень'. Az utóbbi szó magyarul 'rúd', ami nem okvetlenül *ось* 'kocsitengely', mint más forrásban. — A magyar szó szűk területen — az Ormányságban — él. A kikövetkeztetett jelentéshez hasonlókat találunk Pécsváradon, Baranyában: *csūr* 'egyik végén meghegyezett, másik végén kerekre, simára lefaragott, 2 dm hosszú hengerded alakú fadarabka, a csűrözés nevű játék egyik kelléke' (ÜMTSz.). Viszont szinte az egész nyelvterületen elterjedt szó, a N. *csürök* egyik jelentése: 'mind a két végén kihegyezett, hengerded fácska (a csürközés nevű játék kelléke)' (uo.). Minthogy azonban a *csürök* — a mai köznyelvi *csülök* — elsődlegesnek látszó jelentése 'Klaue, Huf', aligha tekinthetjük a *csūr* származékának. A *csürköt* tehát eredetileg (disznó, kecske stb. lábszárának alsó részéből nyert) csonttal játszhatták, a *csürt* pedig fadarabbal. (A kétféle játék két különböző néven megvan az oroszban is: чупок, бабка). Kétséges azonban, hogy szabad-e az éppen hogy adatolt *csūr* alapján ilyen következtetést levonnunk.²

A föltételezett eredeti '(rövid) egyenes fa(darab)' jelentés fejlődhetett ugyan párhuzamosan is 'orsó'-vá a magyar és a permi nyelvekben, de erre elegendő bizonyíték nem áll rendelkezésünkre. A *csūr*-nek különben is van elfogadott egyeztetése: a szláv eredetű (KNIEZSA, SzlJSz. 143) *csō*, N. *csū* 1. 'Röhre', 2. N. 'Weberspule' származékának tartják (EtSz.). A *csūr* keletkezését így képzeljük el: *csō* ~ *csū* > **csōl(e)ni* ~ **csūl(e)ni* > *csölleni* ~ *csülleni* > *csōrleni* ~ *csūrleni*, *csōrōlni* ~ *csūrōlni* 'szövéskor a csőre fonalat tekerni' (ÜMTsz.) > *csūr*³ (R. *tsōr*). A *csō* és a *csūr* jelentésében közös elem a 'rövid, hengerded alakú fácska'. Az Ormányságban, ahol mind a két szó előfordul a *csēvre*, a *csēllōpōrgōn* tekerik föl a fonalat a *s z ō v ē s h e z*. A *csūr* meg a *pōrgō* 'rokka' része, amire a kész fonál tekerődik a *f o n á s n á l* (vö. OrmSz.). Nincs tudomásom róla, hogy ezeket másutt megkülönböztetnék, hiszen lényegében azonos tárgyat jelölnek.

² A *csūr* játéknévét azonosították a *csūr* 'Scheune' szóval is (vö. MTsz.).

³ A *csō*-vel összefügghet az a *csūr* is, amelyik a 'csűrcsavarintót játszó fiúkból álló lánc'-ot (MTsz.) jelenti (l. NYIRKOS, NytudÉrt. 38:81).

A *csűr*-nek két számottevő megfejtését ismertettük. Finnugor etimológiája hangtani szempontból kifogástalannak látszik. Az eredetinek nem tekinthető 'orsó' és 'szekértengely' jelentés mellett vannak nyomai olyan jelentésnek is, amely esetleg közös lehetett a magyarban és a permiben. Baranyában, ahol a szó 'orsó' és '...fadarab' jelentésben is él —, *csévölnek* és nem *csürlenek* (vö. OrmSz.). A *csűr* talán nyelvjárási jövevényszó lenne? De másutt, ahol *csürlenek* stb. ott *csűr* alak nincs, hanem *csü* stb. Az a tény, hogy egy esetleg finnugornak is magyarázható szó a magyarban csak kis területen él, szerintem elvben nem mondhat ellen az egyeztetésnek. Mindezek ellenére mégsem merném állítani, hogy a *csűr* finnugor eredetű. Számolni kell ezzel az egyeztetéssel is, de talán valamivel nagyobb valószínűsége van a *csőből* való eredeztetésnek.

5. R. *ellik* 'steigen' és *ül*

Az EtSz. véleményével ellentétben a szónak a következő egyeztetése a helyes: v o g. (WV. 7) TJ. *täls* 'er setzte sich (in ein Boot, auf Pferd)' | o s z t j. (KT. 1110) Vj. *ie'ltä* 'treten, steigen, gehen (in ein Boot, einen Schlitten), sich setzen (in ein Boot, einen Schlitten)' | z ü r j. (WUo.) Lu. *selni* 'sich (in etw. od. auf etw.) setzen', (z. B.) sich (in einen Schlitten, od. in ein Boot) hineinsetzen' (I. SIMONYI: Nyr. XXXIX, 434).

Az *ellik*-nek ezeket a rokonyelvi megfelelőit, valamint az ide nem tartozó finn *sälyttää* 'aufbürden' és lapp *sälket* 'conscendere in littus' szavakat WICHMANN (FUF. XV, 36), LEHTISALO (MSFOu. LVIII, 123: + szám.), UOTILA (SyrjChr.: ? finn) a m. *ül* 'sitzen' rokonainak tekintették. Ez a föltevés nem állja meg a helyét. Az *ellik* nyílt *e* (*ü*)-jéhez a vog. **ä*, osztj. **e*, zürj. **ä* hangok közelebb állnak, mint az *ül* eredetibb *i*-jéhez. A jelentések nagyrészt azonosak az *ellik* jelentésével. Nem az ülést, a nyugalmi helyzetet jelentik, hanem a mozgást (fel-, -rá-, beülést). — LEHTISALO (i. h.) az *ül* igéhez vonta még a következő szamojéd szót is: Jur. O. *šivš* 'sich setzen (in den Schlitten, in das Boot)'. Úgy gondolom, megvan a lehetősége annak, hogy ezt az igét az *ellik*-hez kapcsoljuk.

A finn *sälyttää* szót, mint említettem, az *ül* igével egyeztették. Minthogy nem látszott akadálya, az *ellik* rokonaként soroltam föl egy cikkem adattárában (NyK. LX, 251). A megfelelők közül azonban törölni kell, mert még alapszava *säly* 'Bürde' is denominális származék (vö.: N. *sälä*) (I. HAKULINEN, SKRK. I, 58; E. ITKONEN: UAJb. XXVIII, 66).

Az EtSz. és a SzófSz. megemlíti azt a lehetőséget, hogy az *ellik* az *ül* reflexivuma. Ez a föltevés nem valószínű. A finnugor megfelelők csak az *ellik* hangalakját igazolják. A magyar nyelvtörténetben nem tudunk rá példát, hogy egy ige és reflexivuma csak többszörös hangfejlődésen keresztül ($e > \ddot{e} > i > ü$) lenne egymással összekapcsolható.

6. Feke '??'

OSKAR LOORITS (JSFOu. LXI/5, 47) „About the religious concretism of the Setukesians” c. dolgozatába Fazekas Jenő szóbeli közlése alapján (uo. jegyz.) a következő etimológiát vette be: magyar *feke* jelentés nélkül; osztják *bakste* j. n.; szetu *Peko* egy fabálvány neve. A *feke* azonban valószínűleg azonos a R., N. *fekü* ~ *fekő* 'legend'; N. *fekü-fa* 'vész-döntötte erdei nagy fa' (MTsz.) szóval, ezért rokonságát a *fekszik* ige megfelelői között kell keresnünk.

7. *Fél* 'halb'

A. J. JOKI (Vir. 1960: 157) szerint a szelkup Ty. *pələg*, *pələg^r* 'Hälfte, Seite' szóban a -*a^r* képző, amely **η*-ből fejlődött. Ezzel szemben fölvetném azt a lehetőséget, hogy a többi szelkup *peleñ* stb. alakokkal ellentétben, a tymi forma osztják jövevény, vö. az ehhez a folyóhoz területileg legközelebb fekvő nyelvjárásokat (OL. 155) V., Vj. *pələk* 'Hälfte, Seite'.

8. *Fél*: *félszer*, *ajtófélfa*

Az EtSz. elfogadja az összetétel első tagjának egyeztetését a következő szavakkal: zürj. (WUo.) Ud. *bel* 'Tür- od. Fensterpfosten' | m o r d. (AHLQV.) M. *päl* 'Zange, Zaunstange'; (Beitr. 47) *pəl* | finn *pieli* 'aufrecht stehender Pfahl, Pfoste' | ? l a p p N. *bəllje* 'each of the curved tent-poles of the winter tent or of the corresponding parts of a Lapp hut without rafters'.⁴ De az EtSz. szerint nem szükséges elválasztani a *fél* 'halb; Hälfte; eines der paarweisen Gliedmassen; Seite' szótól. Igaz ugyan, hogy a nyelvtörténeti adatok alapján a magánhangzó eredeti minőségét nem lehet megállapítani: ma a tövében nyílt *e*-t tartalmazó *fél*-lel teljesen azonos az alakja. Míg az utóbbi első szótagi magánhangzója fgr. nyílt **ä*-re megy vissza (l. E. ITKONEN: FUF. XXIX, 320, XXXI, 211, 291), az előbbi rokonnyelvi megfelelői zárt **e*-re utalnak (l. E. ITKONEN: FUF. XXIX, 311, XXXI, 314). Lehetséges, hogy a két szó a m. nyelvtörténeti korban a nyílt és zárt *e* egybeesése folytán lett homoníma. Az eredeti kettősség mellett jelentéstani megfontolások szólnak. Az EtSz. — nyilván a *fél* jelentései 'halb; Hälfte' alapján — a két *ajtófélfa* egyikének 'felének', esetleg az *ajtó* 'oldalának' gondolhatta a *fél*: *félszer*, *ajtófélfa* szót. A *fél* azonban nemcsak *ajtó*, *kaput*, hanem *mennyezetet* is tarthatott (vö. SIRELIUS: FUF. VIII, 23). A WICHMANN (FUF. III, 99) által föltételezett 'als Stütze dienender Pfahl, Ständer' jelentés, mindegyik rokon nyelv alapján valószínűnek látszik. A magyarban és a zürjében azonos módon szűkült a szó jelentése.

A *félszer* mindmáig elfogadott értelmezését HORGER (MNY. XIX, 143) adta. Szerinte a szó elvonás a *félszer tető* jelzős szerkezetből. A *félszer tető* és a *kétszer tető* egykori meglétét HORGER csupán föltételezi, adat nincs rá, csak analógia. Annak ellenére, hogy a *fél* 'halb; Hälfte' osztják és cseremisz megfelelőjének ismeretes hasonló alkalmazása (l. BEKE: NYr. LXXXVI, 472), a szó előtagját mégis a *fél*: *félszer*-rel lehet azonosítani. HORGER (i. h.) értelmezése — a ház oldalához épített kocsiszín, amelynek egy lejtőjű teteje van — nyilvánvalóan a *félszer* fejlettebb változatára vonatkozik. Az elnevezésnek még akkor kellett keletkeznie, amikor a *félszer* embernek, állatnak, tárgynak (ideiglenes) védelmül szolgáló, faoszlopokon, ágasokon nyugvó, fakéreg-, gally-, szalma-stb. tetővel befödött alkalmatosság lehetett, mint pl. nálunk a Sárközben (l. MNépr.¹ I, 239). A *félszer*nek inkább egy, de legfőjebb három oldala zárt, a többi nyitott, tehát az oszlopok, a *fél*-ek adják az építmény jellegzetességét.

K. SAL ÉVA

⁴ Vö. SKES. (a fi. *pieli* alatt).